

Генерал-лајтнант ДАНИЛО ЛЕКИЋ

НЕКА ПИТАЊА ОРГАНИЗАЦИЈЕ ОПЕРАТИВНОГ ПРОБОЈА

Искуство Првог, нарочито Другог свјетског рата, показује да успјех нападне операције зависи, прије свега, од тога како је организован оперативни пробој. Такав значај организације пробоја у односу на целокупну операцију условљен је слиједећим чињеницама:

прво, у условима савременог рата, нападне операције обично почињу пробојем непријатељског фронта, услјед тога што је тај фронт непрекидан на целокупној дужини од више хиљада километара, са ослоњеним крилима на природне препреке (непроходни планински масиви, море и др.), које се не могу обићи снагама и средствима које би биле способне да самостално ликвидирају фронт из позадине;

друго, нападна операција се организује и изводи ради рјешавања одређених стратегиских и оперативних задатака. То значи да је циљ нападне операције рјешавање таквих задатака који утичу на исход рата у цјелини, или на једну његову етапу. Рјешење тих задатака постиже се уништењем (заробљавањем) снага које бране важне објекте стратегиског и оперативног значаја (индустриске рејоне, економске и политичке центре итд.). Због тога је и одбрана тако важних објеката јако развијена и дубоко ешелонирана. У таквим условима, операција не може постићи свој циљ — окружење и уништење главне групације која брани дотични објекат — ако се успјешно не изврши пробој цјелокупне непријатељске одбране (тактичке и оперативне). Само ако се успјешно изврши оперативни пробој, тј. ако се непријатељска одбрана разбије на таквом фронту и на таквој дубини да непријатељ више није у стању да ликвидира пробој (затвори брешу) и да поново успостави фронт снагама и средствима са тог сектора, могуће је приступити рјешавању крајњих задатака операције — окружењу и уништењу главне групације или оперативном гоњењу разбијеног непријатеља; и

треће, савремена нападна операција је необично сложена, због тога што у борби учествују многобројна техничка средства са различитим тактичко-техничким својствима. Ради тога, питање савршено тачног и детаљног планирања и употребе тих средстава и тијесног повезивања и усмјеривања њихових дејстава по времену, мјесту и циљу добија првостепени значај. Пракса показује да успјех операције непосредно зависи од степена постигнутог јединства свих борбених дејстава (тактичких и оперативних) цјелокупне масе снага и средстава које учествују у борби.

Из свега овога произлази и однос оперативног пробоја према нападној операцији уопште. Оперативни пробој је не само саставни, него главни, основни дио нападне операције. Он у себи садржи припрему операције, њену прву и другу етапу, док је трећа етапа (а уколико постоје и слиједеће) — завршетак операције, директно условљена рјешењем претходних етапа, што значи — исходом оперативног пробоја.

Услијед таквог значаја оперативног пробоја сматрамо да је потребно да се у овом чланку изложе основна, принципијелна питања организације пробоја онако како их поставља и рјешава совјетска војна наука, како бисмо у каснијим радовима могли приступити третирању тих питања кроз услове наше стварности, илуструјући поставке искуством не само совјетске него и наше борбене праксе.

При разради ових питања ми смо се користили последњим искуствима Совјетске армије, искуствима из периода 1944—1945 године, када је непријатељска одбрана била најбоље организована, када је совјетска индустрија снабђевала фронт свим неопходним потребама у довољној количини, када је опћи однос снага био на страни Совјетске армије и када су Њемци, и поред тога, још увијек упорно бранили сваку стопу земље. Према томе, разрада ових питања односи се на одређене услове и прилике на совјетско-њемачком фронту задњег периода рата.

Пошто је у једном чланку немогуће обухватити сва многобројна питања организације пробоја, изложићемо став совјетске војне науке по основним, главним питањима, која су у вези са планом оперативног пробоја и посебно, као особито важно питање, оперативни поредак трупа за пробој.

I

При разради плана оперативног пробоја треба имати у виду да се организација пробоја не сме изводити по неким устаљеним шаблонима и шемама, због тога што се за рјешење сваког задатка, под одређеним конкретним условима, мора извршити одговарајућа организација и примјенити одговарајуће мјере и нове методе и што би свако копирање постојећих шаблона морало неминовно довести до неуспјеха.

Као основа за израду плана и организацију пробоја служи задатак претпостављене команде и свестрана анализа услова под којима ће се тај задатак извршавати. На основу темељитог студирања постављеног задатка и детаљне процјене ситуације која садржи у себи конкретне услове (положај непријатељских и својих трупа, однос снага, земљиште и његово фортификациско уређење, вријеме и др.) под којима ће се изводити напад, долази се до правилне оперативне одлуке. Према томе, оперативна одлука претставља основни, најважнији елеменат плана оперативног пробоја.

План оперативног пробоја углавном садржи и разрађује слиједећа питања:

— замисао пробоја, која се састоји у одређивању основне идеје одлуке (циља и начина дејстава), избору правца главног и помоћног удара и фронта пробоја. Одавде произлази да замисао пробоја претставља суштину одлуке и да служи као критеријум за оцјену општевојне спреме дотичне команде (као што и одлука у цјелини садржи оцјену способности штаба да при-

преми елементе за доношење правилне одлуке и команде да изабере најбоље рјешење);

— снаге и средства за наношење главног и помоћног удара; ближе и слиједеће задатке тих снага и њихов борбени поредак;

— планирање напада по периодима — етапама (припрема, пробој тактичке одбране, оперативно развијање пробоја итд.) и одређивање темпа операције;

— питање увођења покретних јединица у пробој са тачним одређивањем фронта на коме се уводе и потребних мјера за обезбјеђење увођења у пробој. Овдје се излажу и задаци покретних јединица у оперативној дубини;

— одређивање перспективних мјера које су неопходне за обезбјеђење даљег развијања напада (паралисање евентуалних противманевара непријатеља, борба са његовим резервама које долазе из оперативне дубине или са других отсјека итд.) итд.

Од свих ових питања која се детаљно разрађују у плану оперативног пробоја размотрићемо само одређивање начина дејства (начина пробоја), правца главног удара, ширине фронта пробоја, дубине пробоја и темпа операције.

Начин пробоја зависи, углавном, од конкретне ситуације и земљишта (стања непријатељске одбране и непријатељских снага, стања снага и средстава које организују пробој, циља који се жели постићи пробојем, протезања линије непријатељског фронта итд.). Међутим, без обзира на низ услова који опредељују начин пробоја, у пракси су нашле примену две основне форме оперативног маневра са циљем пробоја непријатељског фронта: прво, удар концентрисаним снагама на једном отсјеку фронта са даљим развијањем удара у дубину, у правцу једног или оба крила и друго, истовремени, међусобно повезани удари на два или више отсјека фронта са њиховим даљим развијањем паралелним правцима или правцима који се са-стају (укрштају).

Ударом концентрисаних снага на једном отсјеку фронта (на центру или на једном од крила) стварају се потребни услови, још у самом почетку, за разбијање непријатељских снага у рејону напада (пробоја), за цјепане непријатељског фронта и стварање бреше таквих размјера која би омогућила даље развијање пробоја у дубину или у страну образованих бокова. У овом случају ствара се могућност да се непријатељ туче по дјеловима заобилажењем или обухватом образованих бокова пробијеног фронта.

Овакав начин пробоја долази у обзир, прије свега, када се не располаже изразитом надмоћношћу снага и средстава и када то условљава земљиште и стање непријатељске одбране.

Слабе стране оваквог начина пробоја састоје се у томе што концентрација великих снага и средстава на једном отсјеку отежава маскирање и мјере за чување тајности, што је сама концентрација јаких снага и средстава на тако ограниченом простору отежана услјед помањкања потребног броја комуникација (нарочито у условима брдско-планинског земљишта) и што је знатно отежано материјално обезбјеђење операције — под условима ограниченог броја комуникација. Поред тога знатно се повећава вријеме трајања припремног периода операције, тако да непријатељ може лак-

ше да открије правац пробоја, да врши регрупацију својих снага појачавањем својих резерви на рачун пасивних отсјека фронта, да тако ојачане резерве концентрише на правцу пробоја и на тај начин врло брзо измјени однос снага у своју корист, успори темпо развитка операције, па чак и потпуно ликвидира пробој. Због тога нападач треба да располаже дубоко ешелонираним снагама (што је опет отежано у условима слабе комуникативности, ради снабдјевања тих снага), како би могао појачавати удар из дубине, благовремено обезбјеђивати бокове и одбијати све евентуалне противманевре непријатеља.

Удари на два или више отсјека фронта изводе се у условима када се располаже далеко надмоћнијим снагама и средствима за успјешно развијање сваког од тих удара, то јест, за остварење сваког, појединачног оперативног пробоја. У овом случају напад се изводи на широком фронту и развија паралелним правцима или правцима који се састају. Пошто се пробој изводи на широком фронту, мјере тајности и маскирања су једноставније, регрупације нису тако компликоване као у првом случају, а снабдјевање се може лакше и брже вршити пошто стоји на расположењу већи број комуникација. На тај начин, припремни период операције знатно се скраћује, а пошто су непријатељске резерве везане на широком фронту, стварају се повољни услови за уништавање непријатеља по дјеловима и за брзо развијање успјеха. На крају, овакав начин пробоја пружа реалну могућност да се, примјеном концентричних удара на правцима који се састају, окруже непријатељске снаге и појединачно униште.

Као резиме по питању начина пробоја може се рећи слиједеће:

— уколико нападач располаже ограниченим снагама и средствима и уколико је непријатељска одбрана јаче развијена, добро организована и упорно бранјена пробој се изводи ударом на једном отсјеку;

— уколико нападач располаже знатном надмоћношћу, или је непријатељска одбрана слабо организована и недовољно бранјена, напад се изводи на више правца, што, логично, пружа највеће могућности за брзо развијање пробоја и успјешан завршетак операције.

Због тога што армија располаже ограниченим снагама и средствима, она, обично, изводи удар на једном отсјеку. То, међутим, не мора увијек бити. Ако је непријатељска одбрана слабо организована, или је непријатељ принуђен да упорно брани свој центар из посебних оперативних разлога (а земљиште и стање одбране дозвољавају да се центар обухвати ударом са оба крила), армија може нанијети два (а у посебно повољним условима и више) удара и то, обично, крилима. Међутим, наношење више истовремених и међусобно повезаних удара примењивало се у пракси, углавном, у размјерама фронта, а много ређе у размјерама армије.

Избор правца главног удара и одређивање ширине фронта пробоја (отсјека пробоја) чини основу оперативне одлуке и претставља један од најглавнијих елемената у организацији пробоја. Ради илустрације значаја правилног одређивања правца главног удара могло би се навести не само низ нападних операција, него и примјери из политичке, класне борбе гдје се кристално јасно показује сва условљеност коначног успјеха те борбе од правилног избора правца главног удара на одређеној етапи. О овоме рјечито говори и наша Ослободилачка борба и наша Револуција, у току које

је руководство наше Партије знало да савршено правилно одреди правац главног удара за сваку поједину етапу. Или обрнуто, пракса даје низ примјера гдје је неуспјех борбе био условљен првенствено неправилним избором правца главног удара.

При избору правца треба се руководити основним захтјевом да се главни удар мора извршити оним правцем који обезбјеђује разбијање и пораз главне непријатељске групације. Да би се то постигло, неопходно је, да тај правац обезбиједи, прије свега, услове за успјешно остварење пробоја, а то значи да мора пружити потребне услове за успјешно дејство трупа (могућност што потпунијег остварења садејства артиљерије, тенкова и авијације при пробоју и у току даљег напада, могућност успјешног дејства покретне групе, могућност успјешне борбе са непријатељским резервама итд.).

Према томе најповољнији правац за извршење главног удара био би онај који:

- изводи ударну групу у такав рејон чијим се заузимањем омогућава успјешно рјешење оперативног задатка (освајање оперативног објекта, уништење главне непријатељске групације, освајање плацдарма за нову операцију итд.);

- усмјерује главне нападачеве снаге на најосетљивији дио одбране: спојеви здружених јединица, јединице са slabим моралним стањем, недовољно организована одбрана и др.;

- пролази кроз терен кога је непријатељ посјео са најмањом оперативно-тактичком густином;

- пружа могућност за најбољу употребу снага и средстава у току читавог напада (овај елеменат игра одлучујућу, пресудну улогу, ако главну снагу одређене операције чине тенковске и механизоване јединице);

- пружа потребне услове за организацију тактичког и оперативног садејства свих елемената борбеног поретка и родова војске;

- обезбјеђује успјешну организацију тактичког и оперативног садејства са сусједима;

- омогућава прикривено прикупљање на полазном положају;

- води кроз терен који је повољан за повезивање удара са дејствима партизанских одреда у непријатељску позадину, и

- пролази кроз крајеве чије је становништво наклоњено нападачу.

У условима праведног рата, а наша Армија може да води једино такав рат, нарочиту важност за одређивање правца главног удара имају они крајеви чије је становништво наклоњено нашим снагама. У таквим крајевима може се извршити успјешна мобилизација становништва за борбу против непријатеља, тамо се пружају услови за брзу организацију позадине и успјешно снабдјевање трупа и, на крају, ти рејони служе као базе за формирање и дејство партизанских одреда, што претставља важан фактор за успјешно развијање операције.

Ширина фронта пробоја зависи, првенствено, од циља који се жели постићи, од снага и средстава којима располаже нападач и од степена организације непријатељске одбране. Па ипак, при одређивању ширине фронта пробоја морају се имати у виду неки основни елементи који су неопходни за правилно одређивање ширине фронта пробоја. Наиме, ширина фронта

пробоја мора да буде толика да непријатељ није у стању да локализира или онемогући пробој најближим резервама, да не може створену брешу прострељивати ефикасном артиљериском ватром и, с друге стране, да омогућава пролаз покретне групе кроз створену брешу у тактичкој одбрани и даље развијање пробоја. Пошто је ширина фронта пробоја у тијесној зависности од снага и средстава којима нападач располаже, она не смије да буде већа него што то дозвољавају његове борбене могућности, јер би се, у противном случају, снаге распинуле, изгубила сила удара и створила могућност непријатељу да задржи даље напредовање. Пракса је показала да ширина фронта пробоја не прелази више од 25 до 40% опште ширине фронта напада. Тако, на примјер, армија састава 8 до 10 стрељачких дивизија, у нормалним условима, нападала је на фронту од 30 до 50 км, а ширина фронта пробоја износила је 10 до 15 км, или 2,5 до 3 км на једну стрељачку дивизију. У посебним условима, на примјер, на брдско-планинском земљишту ове норме не одговарају. У таквим случајевима армија ће напасти на много ширем фронту — на 70 до 100 км, (будући да то организација одбране и карактер земљишта условљавају), док ће ширина фронта пробоја у већини случајева бити 6 до 10 км, то јест мања него на равничастом земљишту, због тога што се пробој у брдским условима, углавном, изводи дуж узаних ријечних долина или планинских гребена (4 до 6 км ширина долине и 2 до 4 км ширина гребена који оивчавају долину). Без обзира на то што је ширина пробоја мања него у нормалним условима, непријатељ нема могућности да артиљериском ватром прострељује створену брешу, пошто то не дозвољава конфигурација терена (удаљеност ватрених положаја, велики нагиби и др.). Према томе, у брдским условима, земљиште има првенствени значај за одређивање ширине фронта пробоја.

Дубина пробоја такође зависи од карактера земљишта и могућности маневра, од степена развијености непријатељске одбране, од снага и средстава којима нападач располаже, од темпа напредовања трупа итд. Међутим, при одређивању дубине пробоја основно је да се мора разбити тактичка одбрана како би се обезбиједило оперативно развијање пробоја. Обзиром на организацију савремене одбране дубина пробоја за армију не може бити мања од 30 до 50 км, док се дубина армиске нападне операције креће и до 150 км (дубина операције је условљена могућностима непрекидних дејстава покретне групе — 5 до 6 дана са просјечним дневним прелазењем од 20 до 30 км — као и радом позадине, тј. могућностима непрекидног снабдјевања трупа у току читавог напада). И у овом случају ове норме важе за нормалне услове. Међутим, у брдским условима, дубина пробоја и дубина операције обично ће бити мања, због ограничених могућности употребе покретне групе, повећаних тешкоћа на савлађивању самог земљишта и знатно смањених могућности непрекидног снабдјевања трупа у нападу. Дубина пробоја, у тим условима, може варирати од 20 до 40 км, а дубина операције од 60 до 100 км.

На крају треба размотрити и питање одређивања темпа операције, то јест величине средњег дневног напредовања армије при рјешавању оперативног задатка. Темпо операције непосредно зависи од стања непријатељске одбране (њене чврстине), од снага и средстава којима нападач располаже, од карактера земљишта и климатских услова (овај елеменат добија

нарочиту важност за одређивање темпа операције у брдско-планинским условима), од материјалног обезбјеђења операције, морално-политичке припреме трупа и, уопште, од читаве припреме операције. Темпо напредовања одређује се према саставу главних снага које изводе напад. Ако су главне снаге покретне јединице онда се и темпо рачуна по њима, иначе се темпо рачуна по здруженим јединицама. Пракса на совјетско-њемачком фронту показује да се средњи темпо напредовања кретао од 8 до 20 км, а вријеме трајања операције од 7 до 15 дана. Разумије се да су у брдско-планинским условима норме биле другачије — темпо напредовања мањи — од 4 до 12 км, а вријеме трајања операције веће — од 10 до 20 дана, па и више.

II

У организацији пробоја важан елеменат претставља постројавање оперативног поретка трупа, тј. стварање одређене групације снага и средстава, како на полазном положају, тако и у току операције, ради извршења постављеног задатка.

Искуство показује да је нападач, обично, морао располагати одлучујућом надмоћношћу над непријатељем да би брзо и успјешно могао ликвидирати сваки поједини браниочев ешелон. Осим тога, карактер савремене нападне операције захтијева од нападача да располаже слободним снагама ради извођења врло честих оперативних маневара који обезбјеђују успјешан развитак напада главне групације и за парирање непријатељских противманевара, особито покретним јединицама које непријатељ може брзо да баци на угрожени дно фронта. На крају, нападач треба да располаже слободним снагама које ће уводити у борбу у току операције ради одржавања потребне тактичке густине и нарастања силине удара, услјед тога што се бој у дубини развија неједнаким темпом на разним правцима тако да долази до проширавања фронта напада, што утиче на промјену односа снага на штету нападача.

Према томе оперативни поредак био је довољно дубок, ради обезбјеђења непрекидног појачавања, нарастања силине удара из дубине, одржавања потребне оперативне густине и даљег развијања успјеха.

Борбени поредак армије састојао се, обично, из слиједећих елемената

а) по дубини:

- из два до три ешелона;
- из покретне групе (ПГ)
- из артиљериских група (разног састава са разним задацима);
- из тенковске резерве;
- из противтенковске резерве.

б) по фронту:

— из главне групације (снага и средстава на правцу главног удара);

— из помоћне групације (снага и средстава на осталом дијелу фронта).

Фронт се постројавао у једном, или два оперативна ешелона; ако се фронт постројавао у једном ешелону, покретне групе и резерве — стрељачке здружене јединице — додељивале су се појединим армијама.

Борбени састав снага које врше пробој (армија, фронт) зависио је углавном, од слиједећих елемената:

- циља, улоге и задатка који се постављају тим снагама;
- снага и средстава којима располаже виша команда (фронт, Врховна команда);
- организације и чврстине непријатељске одбране;
- карактера земљишта итд.

Прорачун снага и средстава потребних армији за успјешно извршење оперативног пробоја, у нормалним условима — подразумијевајући под овим услове на совјетско-њемачком фронту задњег периода рата, углавном 1944 године (непријатељ, карактер његове одбране, земљиште, општи однос снага итд.) — према савременој совјетској војној науци, био би слиједећи:

а) Пјешадија

Стрељачки батаљон са својим формациским средствима могао је да створи густину ватре која му обезбјеђује, последице артиљериске и авијацијске припреме, успјешан пробој непријатељске позиционе одбране на главном одбранбеном појасу, на ширини 400 до 500 метара и на дубини четних рејона одбране. Према томе, стрељачка дивизија (девет батаљона) успјешно је нападала на фронту 2,5 до 3 км (на правцу главног удара), са шест до седам батаљона у свом првом и два до три батаљона у другом ешелону.

Из овог тактичког прорачуна произлази и оперативни прорачун потребних здружених јединица армије у нападу. Према томе, за извођење пробоја непријатељског главног одбранбеног појаса на ширини фронта 10 до 12 км на правцу главног удара, армија је имала најмање четири стрељачке дивизије у првом ешелону. Поред тога, за довршење тактичког пробоја, пробоја другог одбранбеног појаса, за одбијање противнапада и противудара и за обезбјеђење постигнутог успјеха, армија је располагала, на правцу главног удара, најмање још једном до двије дивизије. Према томе, армија је имала у свом првом ешелону пет до шест стрељачких дивизија или два стрељачка корпуса тродивизионог састава.

За проширење тактичког успјеха, за пробој трећег одбранбеног појаса и одбијање противудара ближих оперативних резерви, за непрекидно нарастање силе удара из дубине и за обезбјеђење успјешног завршетка операције, према стеченом искуству из Отаџбинског рата, армија је имала у свом другом ешелону један стрељачки корпус од двије или три стрељачке дивизије.

На тај начин, успјешно извођење и завршетак оперативног пробоја на правцу главног удара (за армију) обезбјеђивало се са седам до девет стрељачких дивизија, или три стрељачка корпуса.

На основу свега изложеног, узимајући у обзир и снаге на помоћним правцима и напред поменуто услове, произлази да је армија са осам до једанаест стрељачких дивизија или три до четири стрељачка корпуса могла успјешно изводити нападне операције.

6) Артиљерија

На једном километру фронта у задњем периоду рата употребљавало се 200 до 240 оруђа (артиљериских и минобацачких). Са тим средствима рјешавани су у периоду артиљериске припреме следећи најважнији задаци:

- неутралисање живе силе у траншејама и ватреног система на дубини главног положаја главног одбранбеног појаса (1,5 до 2 км), тј. неутралисање оних ватрених средстава која би ометала покрет нападачеве пјешадије са тенковима НПП;

- неутралисање на истој дубини противтенковских средстава и минобацача браниоца, који би ометали покрет тенковима НПП и, тим самим, покрет читавог првог ешелона;

- рушење ДОТ-ова, ДЗОТ-ова и неутралисање осматрачница на предњем крају одбране;

- неутралисање артиљерије на дубини главног одбранбеног појаса, итд.

До ове цифре дошло се на слиједећи начин: према искуству са совјетско-њемачког фронта једна дивизија, на правцу главног удара нападача, добијала је за одбрану око 10 км фронта. Према формациским средствима и средствима ојачања, на примјер, једна њемачка дивизија, могла је да има на једном километру фронта позиционе одбране 15 до 20 ПТ оруђа и минобацача, 2 до 3 батерије, најмање 2 до 3 ДОТ-а или ДЗОТ-а, 2 до 3 утврђене осматрачнице и, на једном километру фронта главног положаја главног одбранбеног појаса, око 4000 м траншеја (рачунајући изломљеност трију траншеја и саобраћајница међу траншејама). Артиљерија је дужна да туче једновремено све ове циљеве у току артиљериске припреме.

Према одредбама наставе гађања (које одговарају стеченом искуству) за ове циљеве употребљавано је:

- око 160 оруђа за неутралисање 4000 м траншеја (рачунајући по 25 метара за једно оруђе);

- око 15 до 40 оруђа за неутралисање 15 до 20 непријатељских ПТ оруђа (рачунајући по једно до два сопствена оруђа на једно непријатељско ПТ оруђе);

- око 8 до 12 оруђа за рушење ДОТ-ова, ДЗОТ-ова и утврђених осматрачница рачунајући на свако од њих најмање по два оруђа);

- око 16 до 24 оруђа (4 до 6 батерија) за неутралисање две до три непријатељске батерије (рачунајући две до три сопствене на једну непријатељску батерију).

Према томе, на једном километру фронта требало је 199 до 236 или округло 200 до 240 оруђа, а на фронту 10 до 12 км, на правцу главног удара, 2400 до 2.880 оруђа (артиљериских и минобацачких). Пошто није располагала толиком количином артиљерије, армија је ојачавана артиљеријом из резерве Врховне команде.

Ова количина артиљерије била је потребна, као што је наглашено, само за период артиљериске припреме, док се за извршење артиљериских задатака у слиједећим периодима (подршка јуриша пјешадије и тенкова, обезбјеђење борбе у дубини) могло задовољити и са мањом количином артиљерије.

Пошто је непријатељ у одбрани на фронту до 40 км (један АК) могао имати у резерви једну до двије тенковске бригаде (или тенковска пука) за наносење противудара и противнапада, армија је ојачавана најмање са 50 до 70 противтенковских оруђа, која су, као противтенковска резерва команде армије, водила успјешну борбу са тенковском резервом браниоца.

На крају, ради заштите борбеног поретка армије, на правцу главног удара, од напада из ваздуха армија је ојачавана са три до четири противавионска артиљериска пука (малокалибарни) и два до три противавионска артиљериска дивизиона (средњекалибарни), с којима је могла, према њиховим тактичко-техничким особинама, организовати противавионску заштиту са густином 1,5 до 2 противавионска оруђа на један квадратни километар, што је било довољно за заштиту од непријатељског удара из ваздуха.

в) Тенкови

У нападној операцији тенкови су се употребљавали као:

- тенкови за непосредну подршку пешадије (НПП);
- покретна група (ПГ);
- тенковска резерва (ТР).

Пошто армија није имала довољно тенкова у своме формациском саставу, она је у нападу ојачавана тенковима из РВК.

Самостални тенковски лукови (бригаде) РВК са средњим или тешким тенковима (некад једни и други), према карактеру непријатељске одбране, обично су се употребљавали за непосредну подршку пјешадије и за формирање тенковске резерве.

Пошто је за маневар једног тенка на бојишту потребно 30 до 50 метара фронта, онда на један км фронта у једној линији може да дође 20 до 35 тенкова (веће растојање од 50 м омета непосредно командовање тенковима, а мање од 30 м отежава маневар). Али како тенкови НПП треба да воде за собом пјешадију на цијелој тактичкој дубини и како при томе обично наилазе на ПТ оруђа браниоца (којих на једном км фронта може имати 20 до 30 оруђа, урачунавајући ту и оруђа дивизиске и корпусне артиљерије, које, такође, воде борбу против тенкова непосредним гађањем), онда се иза прве линије, на отстојању 300 до 400 м, постројавала и друга линија тенкова за непосредну подршку пјешадије (средњих или тешких). На тај начин на једном километру фронта пробоја било је 40 до 70 тенкова за непосредну подршку пјешадије (НПП).

Ако је фронт пробоја био 10 до 12 км (од кога је, скоро редовно, $\frac{1}{3}$ до $\frac{1}{2}$ ширине претстављало земљиште које је непогодно за тенкове), онда је армија, на правцу главног удара (на правцу пробоја), ојачавана са најмање 200 до 450 тенкова НПП. Поред тога, други ешелони стрељачких корпуса првог ешелона армије ојачавани су бар са по 100 тенкова НПП, пошто су имали задатак да пробијају други одбранбени појас непријатеља.

Покретна група обично се формирала из тенковског, механизованог или коњичког корпуса (ојачаног лаким и средњим тенковима), тако да је у покретној групи било приближно 180 до 250 тенкова.

Пошто је тенковска резерва имала задатак да одбија противударе браниоца, обезбеђује бокове главне групације, ојачава тенкове НПП, уче-

ствује у ликвидацији окруженог непријатеља у тактичкој дубини итд., команда армије располагала је тенковском резервом од 60 до 120 тенкова или самоходних оруђа.

Према томе, у нападу армија је ојачавана са:

— 300 до 550 тенкова НПП,

— 60 до 120 тенкова или самоходних оруђа за тенковску резерву и

— 180 до 250 тенкова за покретну групу.

Према томе укупно ојачање армије износило је 540 до 920 тенкова и самоходних оруђа.

г) Авијација

Ако имамо у виду да се претходна авијацијска припрема вршила у оквиру фронта, онда је авијација, која је радила за рачун армије у нападу, рјешавала своје задатке у непосредној авијацијској припреми и у авијацијској подршци пјешадије и тенкова у дубини непријатељске одбране.

У току непосредне авијацијске припреме, која се вршила у припремној етапи операције, авијација је вршила слиједеће основне задатке:

— неутралисала или рушила отпорне тачке које су припремљене за кружну одбрану на предњем крају. На 10 км фронта могло се неутралисати неколико таквих тачака и објеката са укупном површином 5 до 6 квадратних километара. Ако узмемо да је за неутралисање једног квадратног километра потребно, просечно, 75 до 100 тона бомби, онда је за 5 до 6 км² било потребно 375 до 600 тона бомби, или 375 до 600 бомбардера са носивошћу једне тоне;

— неутралисала тактичке резерве браниоца на правцу главног удара, којих је могло бити на овој ширини фронта (и у непосредној близини) један до два пјешадиска пука. Ако је за један пук био потребан удар двеју ескадрила да би га онеспособиле за покрет у току 2 до 3 часа, онда је за овај задатак у цјелини требало 20 до 40 авиополета.

Авијација је извршавала све ове задатке непосредно пред „Ч“ (час напада).

У етапи подршке напада пјешадије и тенкова у дубини одбране, авијација је вршила слиједеће основне задатке:

— непосредно подржавала напад пјешадије и тенкова, обично за вријеме од 2 до 3 часа. За покривање читавог појаса пробоја било је потребно најмање двије групе, то јест 12 до 16 авиона. Пошто је група остала над циљем обично око 20 минута, онда је за један сат требало 6 група, то јест 36 до 48 авиона, а за 2 до 3 сата 72 до 144 авиона;

— подржавала дејство пјешадије и тенкова у дубини одбране методом полета група бомбардера или јуришних авиона по позиву према конкретној ситуацији. Искуство је показало да је за ово било потребно до 100 полета дневно, а за 8 до 9 дана операције 800 до 900 авиополета;

— учествовала у одбијању непријатељских противудара са око 100 полета јуришних авиона;

— обезбјеђивала увођење у пробој покретне групе са 100 до 200 авиополета;

— подржавала борбу покретне групе у оперативној дубини са око 300 полета дневно, или у току 5 до 6 дана 1500 до 1800 полета јуришних авиона;

— у резерви команде армије остављано је око 100 јуришних и 100 ловачких авиона.

Дејство јуришне и бомбардерске авијације обезбјеђивала је ловачка авијација обично у размјери 2:1 у корист јуришних авиона, односно бомбардера.

Према томе, ради извршења најважнијих авијацијских задатака, армија је у нападу ојачавана са:

- 400 до 600 полета бомбардера;
- 2500 до 3500 полета јуришних авиона;
- 3000 до 4000 полета ловачке авијације.

д) Инжињерија

За инжињерско обезбјеђење пробоја армија је ојачавана инжињерским јединицама приближно према слиједећој табlici:

Основни задаци инжињерије у пробоју		Потребне снаге
1	Инжињерско извиђање у току операције	1 до 2 инж. чете
2	Израда допунских пролаза кроз минска поља и проширење постојећих (раније израђених) пролаза	3 инж. чете
3	Формирање јуришних група и јуришних одреда	10 до 15 инж. чета
4	Непосредно обезбјеђење покрета артиљерије и тенкова	10 до 15 инж. чета
5	Оправка и одржавање армиских маршрута	3 до 5 инж. чета
6	Обезбјеђење дејства покретних група у оперативној дубини	2 до 3 инж. чете
7	У састав армиског ПОЗ-а	2 до 3 инж. чете
8	Ојачање стрељачког корпуса на правцу главног удара ради извршења корпусних (дивизијских) инжињерских мера	10 до 15 инж. чета
С в е г а:		38 до 61 инж. чета

Према томе за успјешно обезбјеђење пробоја требало је 75 до 90 инж. чета на правцу главног удара армије, то јест, 7 до 8 инж. чета на једном км фронта. Овај прорачун одговара стварној густини која је била обезбијеђена у Совјетској армији у низу операција у току Отаџбинског рата.

е) Противхемиска заштита

Јединице ПХЗ имају у нападној операцији два основна задатка:

— обезбједити армију у нападу од евентуалног напада бојним отроцима од стране браниоца и

— стварати димне завјесе у припреми и у току операције.

Пошто су формациска средства армије могла извршити први задатак само за 20 до 25%, армија је ојачавана најмање са два ПХЗ батаљона РВК да би се повећао проценат обезбјеђења армије на 50 до 60%, што се сматрало довољним, јер се није претпостављало да би једновременно могао бити угрожен читави састав армије.

У односу на други задатак, армиски батаљон ПХЗ и два ПХЗ батаљона из РВК могли су да задиме површину од 60 квадратних километара, а то је било довољно да се димом прикрије поредак, покрет и дејство главне групације армије при нападу. Овдје нијесу урачунате могућности стрељачких јединица, које саме за себе стварају потребне димзавјесе ради извршења разних мањих тактичких задатака.

ж) Веза

Армија је, обично, имала довољно својих формациских снага и средстава да обезбједи телефонску, телефонско-телеграфску и радиовезу, као и везу са покретним средствима са претпостављеном командом, са потчињеним командама и сусједима. Међутим, пракса је показала да је понекад потребно ојачати армију са једном до двије радиостанице великог и двије до три радиостанице средњег радиуса дејства, што зависи од потребе организације везе по посебним радиоправцима, на примјер: са покретном групом, са неким одвојеним стрељачким корпусом, радиовезу садејства са покретном групом сусједне армије итд., или услјед организације посебних радиомрежа на КМ и ОК (резервне, дежурне радиомреже).

III

У досадашњем излагању обрађена су само нека најважнија питања из организације пробоја. Нека исто тако важна питања (припрема пробоја, извођење пробоја, руковођење пробојем и др.), нису разматрана зато што организација пробоја, као што је то, у почетку, наглашено, садржи врло много питања тако да их је немогуће у једном чланку све обухватити и разрадити и што организација пробоја, као цјелина, захтијева посебну студију.

Принципијелно становиште совјетске војне науке по овим питањима претставља генерализацију искуства које је стечено у одређеним условима (опште ситуације, односа снага, организације позиционе одбране, материјално-техничке снабдјевености сопствене армије, земљишта итд.). Ако се баци само летимичан ретроспективан поглед на развој совјетског гледишта по овим питањима, видјеће се како су тај развој и надопуна принципијелних поставки били у тијесној вези са промјеном одређених услова. Тако, на примјер, према совјетском гледишту, 1944/45 године био је потребан минимум артиљериске густине од 80 до 120 артиљериских оруђа на 1 км фронта. Та поставка се базирала на искуствима изведених операција до 1944

године. Нема сумње да се до тог принципијелног становишта дошло на основу организације одбране њемачке армије у том периоду, као и на основу сопствених материјалних могућности. Међутим, данас совјетска војна наука поставља као минимално потребну густину артиљерије до 250 оруђа (у чланку је наведено 240 оруђа, што зависи од броја ватрених тачака у одбрани) на 1 км фронта. Тако је највећа постигнута густина артиљерије у нападу износила 1943 године до 150, 1944 године до 250, 1945 г. до 290 арт. оруђа на 1 км фронта. Да ли се, међутим, на основу тога, то знатно повећавање артиљериских густина може објаснити једино развијањем позиционе одбране? Разумије се не. Ако се погледа на карти развитак ратних операција од Стаљинграда до Берлина видјеће се да се ширина општег фронта константно смањивала и, ако се узме у обзир развитак ратног потенцијала Совјетског Савеза у том периоду, долази се до тачног закључка да је повећање потребне артиљериске густине у пуној зависности не само од развоја организације одбране, него и од материјалних могућности стране која изводи пробој, а у крајњој линији од односа снага нападача и браниоца у цјелини.

Нема сумње да принципи совјетске војне науке по питању организације пробоја имају пуну војно-научну основу, обзиром на све услове из којих је и дошло до њиховог уопштавања. Међутим, не смије се заборавити ни друга, не мање важна, страна тога питања. Као што је већ раније речено ти принципи су произашли из одређених услова и одговарају, управо, за такве услове. Према томе, они се не смију шаблонски преносити на услове који су друкчији (непријатељ, материјална база, земљиште итд.) и који тим самим, захтијевају стваралачку примјену тих принципа. Према томе, анализа свих тих принципијелних питања из организације пробоја, извршена кроз пријему наших услова и наших материјалних могућности, намеће се као хитна и неопходна ради развијања наше војно-научне мисли и јачања бојне готовости наше Армије.
